

Vad gör barn och ungdomar på biblioteken?

Stig Elofsson

Abstrakt

Syftet med rapporten är att studera vad barn/ungdomar gör på bibliotek. Underlaget bygger på en fråga, som ingår i en enkät, vilken har besvarats under skoltid, där de som besökt bibliotek i mellanstadiet de senaste sju dagarna samt i högstadiet och gymnasiet de senaste fyra veckorna fått uppge hur ofta de ägnat sig åt olika aktiviteter. I frågan får eleverna ange hur ofta de lånat böcker/tidskrifter, pluggat; träffat kompisar; lånat filmer/musik, lånat tv-spel, använt dator/scanner/skrivare, läst i böcker och tidskrifter samt varit på författarbesök.

Materialet för studien har hämtats från undersökning som genomförts i olika kommuner i samarbete med *Ung livsstil* under perioden 2018 och framåt. Urvalet inom varje kommun är slumpmässigt varför resultaten kan generaliseras till samtliga elever i såväl kommunala som privata skolor inom kommunen¹. Svarsfrekvensen överstiger i samtliga fall 70 % och är i det samlade materialet cirka 80 %. Bortfallet innefattar elever som inte var närvarande vid den lektion då undersökningen genomfördes². Urvalet av kommuner utgör däremot ett tillgänglighetsurval men det finns en betydande spridning när det gäller den sociala strukturen mellan kommunerna och oftast också mellan olika stadsdelar inom kommunerna. Detta innebär att det finns en stor spridning bland eleverna när det gäller deras sociala bakgrund. Materialet innefattar även både glesbygdskommuner, större städer liksom storstadsområden.

Vad gör barnen/ungdomarna på bibliotek

Aktiviteter kan delas upp i två grupper. Låna böcker, träffa kompisar, plugga och att läsa böcker kommer på alla stadier högst. Däremot är det relativt få som lånat film/musik eller TV-/datorspel eller gått på författarträffar. Ser vi till kön är det vanligare att flickor lånar böcker och pluggar medan könsskillnaderna är mindre eller delvis olika när det gäller att träffa kompisar och att läsa böcker/tidskrifter. Notabelt är att det inte finns något entydigt stöd för att pojkar oftare skulle träffa kompisar, däremot säger inte svaren något om hur många man träffar. Det kan ju vara så att pojkarna då de träffas är fler.

Det finns tydliga åldersskillnader. I mellanstadiet kommer att låna böcker först, därefter att läsa böcker, följt av att träffa kompisar och att plugga. På de båda högre stadierna kommer att plugga först, följt av att låna böcker. Speciellt kan vi notera – inte förvånande – att andelen som pluggat ökar med åldern. Däremot är andelen som lånat böcker högre i mellanstadiet än i de båda högre stadierna. På en klar tredje plats kommer – både i högstadiet och gymnasiet – att träffa kompisar – något som verkar ungefär lika vanligt oberoende av ålder. En bra bit efter detta kommer att läsa böcker/tidskrifter något som mellanstadieeleverna gör avsevärt oftare än besökare på de båda andra stadierna.

Om vi ser till övriga aktiviteter kommer att använda dator/scanner/skrivare på alla tre stadierna på en femte plats. Oberoende av ålder tycks 10-20% av besökarna göra detta. Endast ett fåtal, i de flesta fall endast fem procent eller färre har lånat film/musik eller TV-/data-spel. Bland mellanstadiekillarna är det dock något mer än tio procent som gjort något av detta.

Det finns avsevärda skillnader mellan kommunerna. Speciellt mycket skiljer Malmö ut sig i mellanstadiet: Här är det ovanligt många som uppger att de lånat böcker, lånat film/musik,

¹ Materialet innefattar dock ej elever som går i en särskola.

² I några enstaka fall handlar det dock om elever som vi vid kontroll av enkäten funnit att de inte besvarat denna seriös, men det gäller här endast enstaka fall.

pluggat, träffat kompisar, läst böcker och använt dator/scanner/skrivare i jämförelse med hur det ser ut bland mellanstadieelever i de andra kommunerna.

En jämförelse med de resultat som presenteras av Hedemark måste göras med gymnasieeleverna eftersom hennes undersökningsgrupp främst omfattar ungdomar i denna åldersgrupp. Resultaten i denna undersökning tycks dock knappast stöda de slutsatser hon drar, nämligen att biblioteken i första hand inte används för att låna böcker. Hennes påstående att biblioteket är en mötesplats där man pluggar får dock stöd, detta är vanligast – i genomsnitt har nästan två tredjedelar angett att de gjort detta, men närmast efter kommer att låna böcker, något som ungefär hälften uppger att de gjort. Endast cirka 40 procent anger att de träffat kompisar, vilket ofta kombineras med att de t ex pluggar.

Separata analyser av samband med barnens och ungdomarnas socioekonomiska och sociodemografiska tyder på att barn och ungdomar med utländsk bakgrund i högre utsträckning pluggar på biblioteken än de som har svensk bakgrund. Speciellt stora är skillnaderna när vi ser till högstadiekillar. Det är också – speciellt bland killar - vanligare att de träffar kompisar. Till detta skall läggas att det i högstadiet är vanligare att de lånar film/musik respektive tv/dataspel och använder dator. Däremot är skillnaderna inte speciellt stora när det gäller i vilken utsträckning man lånar böcker.

Förord

Ung livsstil är ett forsknings- och utvärderingsprojekt som studerar ungas levnadsvanor och livsvillkor inom en rad områden samt preferenser inom fritid och kultur. Projektet är ett samarbete mellan ett femtontal kommuner³ i Sverige och institutionen för socialt arbete (Stig Elofsson) vid Stockholms universitet. Forskningsprojektet startade 1984 vid sociologiska institutionen på Stockholms universitet för att undersöka barns/ungdomars fritidsvanor och preferenser inom fritid. Sedan studien 2004/2005 i Stockholm har perspektivet vidgats och strävat efter att mer utförligt kunna beskriva och analysera barns/ungdomars livsvillkor. I första hand står dock fortfarande deras situation och preferenser på fritidsområdet i centrum för våra studier. Sedan år 2000 genomförs studier inom Ung livsstil också i grund- och gymnasiesärskolan.

Ett stort tack går till alla de barn/ungdomar som besvarat enkäterna och gett en beskrivning av era livsvillkor och önskingar. Detta ger ett viktigt underlag för att politiker skall kunna utforma en politik för barn- och ungdomar. Ett stort tack också till de personer i medverkande kommuner som genomfört fältarbetet samt kodning av enkäterna! Utan er hade inte studierna gått att genomföra i den nuvarande omfattningen.

Olika rapporter inom ung livsstil finns att ladda ned gratis på www.unglivstil.org

Ung livsstil finns även på Facebook! Följ forskningsprojektet för att se de senaste resultaten www.facebook.com/unglivstil

Stockholm 2020

Stig Elofsson

Fil. Dr i statistik och docent i socialt arbete

E-post stigelofsson@bredband.net

C författaren

³ Se bilaga för en förteckning över de kommuner som ingår i Ung livsstil.

Innehållsförteckning

Innehåll

Vad gör barn och ungdomar på biblioteken?	1
Abstrakt	2
Vad gör barnen/ungdomarna på bibliotek.....	2
Förord	4
Innehållsförteckning.....	5
Inledning.....	1
Tidigare forskning.....	2
Material	3
Undersökningsgruppen.....	3
Mått.....	4
Besök på bibliotek	4
Vad gör ungdomar på bibliotek?	4
Familjesituation	4
Socioekonomisk bakgrund	4
Mått på svensk och utländsk bakgrund	6
Statistisk metod	6
Hur många besöker bibliotek?	8
Vad gör besökarna på bibliotek?	10
Lånar böcker	10
Pluggar.....	11
Läst böcker/tidskrifter	12
Träffat kompisar	13
Använder dator, scanner och skrivare	13
Lånat film/musik.....	14
Lånat tv-spel	15
Varit på författarträffar	16
En sammanfattande bild	17
Hur inverkar socioekonomisk och sociodemografisk bakgrund?.....	18
Sammanfattning och slutdiskussion.....	20
Hur många besöker bibliotek	20
Vad gör barnen/ungdomarna på bibliotek.....	21

Litteraturlista	23
Bilaga 1. Kommuner som genomfört studier i Ung livsstil	24
Bilaga 2. Tabeller	25

Inledning

I media uppmärksammas med jämna mellanrum att det är stökigt och rörigt på biblioteken. Ungdomar – speciellt killar – använder detta som ett öppet utrymme där de stör, bråkar, hotar, är aggressiva och kommer med kränkande uttalande till personalen. Detta är också den bild som framkommer i fackförbundet DIK (Facket för kultur, kommunikation och kreativ sektor):s senaste rapport kring arbetsmiljön på biblioteken⁴. I en presentation av Åse Hedemarks rapport *Unga berättar* framhävs att unga vill ha ett bra ”häng” och kunna fika men här framträder även en mer nyanserad bild kring vad man gör på biblioteken.

Syftet med rapporten är att studera vad barn/ungdomar gjort när de besökt bibliotek. Underlaget innefattar barn i mellanstadiet som besökt bibliotek minst en gång under de senaste sju dagarna samt de ungdomar som i högstadiet och gymnasiet besökt bibliotek minst en gång under de senaste fyra veckorna.

⁴ **DIK (2017).** *Biblioteken speglar samhället – en rapport om arbetsmiljön på våra bibliotek*

Tidigare forskning

I det här avsnittet skall jag närmare ta upp två rapporter nämligen DIKs undersökning om arbetsmiljön på biblioteken⁵ och Åse Hedemarks studie *Unga berättar*⁶. Enligt Åse Hedemark är forskningen kring ungas användning av bibliotek begränsad och de studier hon refererar till gäller USA och Norge. När det gäller svenska studier kring ungdomar och bibliotek handlar dessa mer om vad unga läser. Sammantaget torde därför dessa båda rapporter ge en ganska bra bild av vad man vet kring svenska ungdomars användning av biblioteken.

Fackförbundet DIKs rapport *Biblioteken speglar samhället – en rapport om arbetsmiljön på våra bibliotek* bygger på en e-mailenkät som skickats ut till medlemmar som är verksamma inom biblioteksområdet. Sammanlagt har denna besvarats av 1358 personer, motsvarande en svarsfrekvens på 28.5 procent. Den låga svarsfrekvensen är viktig att uppmärksamma. Med tanke på att enkäten är starkt inriktad mot att studera förekomst av social oro, kränkande tillmälen, aggressivt beteende, hot, våld och skadegörelse finns en hög risk för att personal som upplevt sådant har större benägenhet att svara. Detta innebär att man måste räkna med att de siffror som presenteras i rapporten är mer eller mindre överdrivna. Detta innebär självklart inte att man kan bortse från att det finns denna typ av problem men kanske är det minst lika viktigt att ge bättre stöd till bibliotekens ungdomsverksamhet.

Åse Hedemarks rapport *Unga berättar – en studie av ungas syn på läsning och bibliotek* bygger på fokusgruppsintervjuer med totalt 92 ungdomar som skett på olika bibliotek i såväl storstäder som småstäder i Västra Götaland, Stockholm, Västernorrland och Uppsala. De flesta av de intervjuade är födda 2001 eller 2002, vilket innebär att alla är över 15 år och endast några enstaka äldre än 18 år. Deltagarna har rekryterats av bibliotekarier på de olika biblioteken som också intervjuat dessa. I vissa fall har även rekrytering skett genom att man vänt sig till organisationer i lokalområdet, t ex idrottsföreningar.

En stor del av rapporten behandlar läsvanor men i ett speciellt avsnitt behandlas närmare frågan kring hur ungdomarna använder biblioteken. Resultaten från denna del sammanfattas på följande sätt

Flera av deltagarna uppger att de använder biblioteket för att låna böcker, andra säger att de inte använder biblioteket alls längre men gjorde det när d var yngre. Resultaten ger intryck av att flertalet av informanterna använder biblioteket, inte för att i första hand låna böcker, utan snarare som en mötesplats. Biblioteken framstår som en mötesplats dit deltagarna går för att träffa kompisar, för att plugga eller bara för att vara. Det är främst det fysiska biblioteket de använder. Det digitala biblioteket används undantagsvis och då för att se om en specifik bok finns inne.

Åse Hedemark: *Unga berättar* s62-63.

Ungdomar har också lämnat förslag på förbättring som främst gäller den fysiska miljön. Sköna och mysiga sittplatser samt möjlighet att kunna fika kommer här högt upp på listan.

⁵ DIK (2017). *Biblioteken speglar samhället – en rapport om arbetsmiljön på våra bibliotek*

⁶ Hedmark, Åse (2018). *Unga berättar – en studie av ungas syn på läsning och bibliotek*.

Material

Ung livsstil har sedan 1984 i en rad olika studier undersökt i vilken grad barn och ungdomar i olika socioekonomiska grupper har varit med i en idrottsförening, övrigt föreningsliv, gått på bibliotek, besökt fritidsgård, varit med i musikskolan/kulturskolan, varit fysiskt aktiva. Sedan 2004 har även frågor kring barns/ungdomars hälsa och livskvalitet ingått i enkäterna⁷.

Studierna har i de flesta fall genomförts under lektionstid där eleverna fått besvara en enkät som främst innefattar frågor med givna svarsalternativ. En anställd från idrotts-, kultur- eller fritidsförvaltningen eller motsvarande alternativt någon person från Ung livsstil har varit närvarande i klasserna när enkäten fylldes i. Denna person har också introducerat enkäten för eleverna och samlat in enkäterna efter att de fyllts i. Har eleverna haft problem vid ifyllandet av enkäten har denne och lärarna hjälpt till att lösa problemet.

Undersökningsgruppen

Målet med undersökningarna har varit att kunna studera barns och ungdomars levnadsvillkor i kommunerna. Urvalet av undersökningsgrupper är slumpmässigt och utgår från uppgifter om samtliga elever - i såväl kommunala skolor som friskolor⁸. Detta innebär att materialet ger en representativ bild av situationen för samtliga elever – dock ej de som går i grund- eller gymnasiesärskolan⁹ - i kommunen.

I tabell 1 presenteras antal svarande i de kommuner där frågan om vad man gör på bibliotek ingår, uppdelat efter skolstadium, kommun och undersökningsår.

Tabell 1. Antalet besvarade enkäter efter skolstadium, kommun och undersökningsår.

Kommun, undersökningsår	Mellanstadiet	Högstadiet	Gymnasiet
Askersund, 2019		291	
Eskilstuna, 2019		1366	
Heby, 2019		316	
Helsingborg 2018	1257	1450	879
Jönköping 2018	846	1219	1150
Knivsta, 2019		620	
Lidingö, 2019		560	486
Malmö, 2019	2659	2319	
Täby 2019/20	736	774	1080
Vallentuna, 2019		572	
Värmdö, 2018		527	
Summa	5498	10014	3595

⁷ Frågor kring upplevd livskvalitet finns redan med i undersökningarna från början på 1990-talet

⁸ I några mindre kommuner har totalundersökningar genomförts. Elever i dessa gymnasier som ingår i vårt urval har sedan valts slumpmässigt. Vid urvalet har programmen delats in i två grupper, yrkesförberedande respektive studieförberedande program. Från var och en av dessa program har en lika stor andel som respektive grupper representerar totalt valts ut slumpmässigt.

⁹ I projektet *Ung livsstil* har även ett flertal studier gjorts bland särskoleelever. Resultat från dessa har presenterats i rapporterna Trygghed S, Elofsson S. **Skolerfarenheter och självskattad hälsa bland elever i särskolan**, Elofsson S, Blomdahl U. **Hälsa och livskvalitet hos ungdomar i särskolan**.

Sammanlagt har 19 107 elever besvarat de aktuella enkäterna. Svarsfrekvensen överstiger i samtliga fall 70 % och är i det samlade materialet cirka 80 %. I de flesta fall är svarsfrekvensen högst i mellanstadiet och lägst i gymnasiet. Bortfallet innefattar elever som inte var närvarande vid den lektion då undersökningen genomfördes¹⁰.

Om vi ser till antalet som har besökt bibliotek (i mellanstadiet senaste sju dagarna, i de två högre stadierna under de senaste fyra veckorna) är det totalt 5244 barn/ungdomar¹¹. Dessa utgör underlaget för analysen av vad man gör på bibliotek.

Mått

Besök på bibliotek

Barnen och ungdomarna har i enkäten fått besvara en fråga *Hur många gånger har du – under den senaste veckan (mellanstadiet), under de senaste fyra veckorna (högstadiet och gymnasiet) besökt/gjort följande på din fritid?* Bibliotek utgör här ett alternativ bland de uppräknade fritidsverksamheterna.

Vad gör ungdomar på bibliotek?

I frågan *Vad gjorde du på biblioteket? Denna fråga besvaras av dig som besökt biblioteket under de senaste 7 dagarna (mellanstadiet), under de senaste fyra veckorna (högstadiet och gymnasiet).* I frågan får eleverna ange hur ofta de gjort följande: Lånat böcker/tidskrifter, Pluggat; Träffat kompisar; Lånat filmer/musik, Lånat tv-spel, Använt dator/scanner/skrivare, Läst i böcker och tidskrifter samt Varit på författarbesök.

Familjesituation

Uppgifter om elevernas familjesituation har hämtats från frågan *Vilka vuxna bor du med hemma?* med svarsalternativen: mamma och pappa, ibland mamma och ibland pappa, bara mamma, bara pappa, mamma och en vuxen till, pappa och en vuxen till, någon annan vuxen samt på gymnasiet bor ensam¹². Relationen till föräldrar studeras genom frågan *Vilka personer har du förtroende för/litar du på?* där *mamma, pappa* utgör två av flera alternativ. Då en majoritet av barnen/ ungdomarna markerat föräldrar tolkas avsaknad av markering att relationen till föräldrarna är mer problematisk. Det är rimligt i detta fall utgå från att föräldrarna har svårare att påverka vad barnen gör.

Socioekonomisk bakgrund

Socioekonomisk bakgrund kan mätas på flera sätt, t.ex. socialgrupp, socioekonomisk grupp, utbildning, inkomst och tillgång till kontantmarginal¹³. När barn och ungdomar själva ska svara på vilket yrke (grunden för socialgrupp och SCB:s socioekonomiska grupper) eller vilken utbildning föräldrarna har blir de interna bortfallen, enligt våra tidigare studier, stora eller mycket stora. Barn och ungdomar kan generellt inte heller svara tillförlitligt på vilken inkomst föräldrarna har eller om familjen har tillgång till en kontantmarginal.

¹⁰ I några enskilda fall handlar det dock om elever som vi vid kontroll av enkäten funnit att de inte besvarat denna seriös, men det gäller här endast enskilda fall.

¹¹ Dessa omfattar sammanlagt 1576 elever i mellanstadiet, 2547 elever i högstadiet och 1119 elever i gymnasiet. Femtioåtta (58) procent av dessa är flickor.

¹² I Malmö har alternativet Mamma och annan vuxen samt pappa och annan vuxen ersatts med en förälder och annan vuxen.

¹³ Socialgrupp har använts av låginkomstutredningen. Se t.ex. Agneta Lundahl, **Fritid och rekreation.**

Socioekonomiska grupper, utbildning och tillgång till kontantmarginal används av SCB. Se t.ex. SCB, **Fritid 1976-2002.**

Ung livsstil har sedan 1984 valt att mäta socioekonomisk bakgrund med hjälp av ett antal frågor kring boendeform och tillgång till fritidskapitalvaror. Utifrån tillgången till dessa materiella resurser har vi bildat fem grupper. Det interna bortfallet blir i detta fall mycket litet¹⁴. De fem grupperna är:

Grupp 1: Bor i villa/radhus och har tillgång till bil+ båt+ sommarstuga/fritidshus/hus utomlands

Grupp 2: Bor i villa/radhus/insatslägenhet/bostadsrättslägenhet och har tillgång till två av: bil, båt, sommarstuga/fritidshus/hus utomlands

Grupp 3: Övriga t ex bor i hyreslägenhet och har tillgång till två av: bil, båt, sommarstuga/fritidshus/hus utomlands

Grupp 4: Bor i hyreslägenhet och har tillgång till antingen bil, båt eller sommarstuga/fritidshus/hus utomlands

Grupp 5: Bor i hyreslägenhet. Har **inte** tillgång till sommarstuga/fritidshus/hus utomlands, bil eller båt

De fem grupperna benämns i rapporten **socioekonomiska grupper**. Vi väljer också av läsbarhetsskäl att i fallande ordning kalla de fem grupperna: **stora resurser** (socioekonomisk grupp 1), **ganska stora resurser** (socioekonomisk grupp 2), **medelstora resurser** (socioekonomisk grupp 3), **ganska små resurser** (socioekonomisk grupp 4) och **små resurser** (socioekonomisk grupp 5).

Detta mått har använts i flera andra svenska studier¹⁵. Även i internationella studier används likartade indikatorer på socioekonomisk bakgrund. I WHO:s hälsoenkät definieras ungas socioekonomiska status utifrån svar på frågor om familjens ekonomi, bilinnehav, semestervanor, datorägande och om de unga har eget rum¹⁶. Under senare år har det utvecklats en skala FAS (Family Affluence Scale) som använts i en rad internationella studier och speciellt inom Health Behavior in School-Aged Children (HBSC). Denna skala har många likheter med det mått på socioekonomisk bakgrund som använts i studierna inom Ung livsstil.

Alla dessa mått kan kopplas till Webers definition av social klass, vilket i sin tur kopplas till begreppet livschanser¹⁷. Med ett likartat mått finner sociologen Mikael Tåhlin en tydlig koppling mellan ekonomiska resurser och deltagande i/utövande av flertalet fritids- och kulturaktiviteter även efter kontroll för ålder och socialgrupp¹⁸. Tåhlin har också i senare rapporter visat att individens ekonomiska resurser har en direkt inverkan på individens fritids- och hälsosituation¹⁹. Antagandet är i enlighet med Tåhlins hypotes att familjernas kontrollvidd - mängden av möjliga handlingar - ökar kontinuerligt från ekonomisk grupp 5 till ekonomisk grupp 1²⁰.

¹⁴ I mellanstadiet är det interna bortfallet 1,9%, i högstadiet 0,6% och i gymnasiet 0,9%. Det är alltså få ungdomar som inte svarat på frågorna om boendeform och tillgång till de materiella fritidsresurserna.

¹⁵ Nilsson, 1998, Blomdahl/Elofsson, 2007, Larsson, 2008.

¹⁶ Currie C, Molcho M, Boyee W, Holstein B, Torsheim T, Richter M. **Researching health inequalities in adolescents: The development of the Health Behavior in School-Aged Children (HBSC) Family Affluence Scale**, 2008, Social Science & Medicine 66 (2008).

¹⁷ Weber, M, **Ekonomi och samhälle**.

¹⁸ Tåhlin, M, **Fritiden i välfärden. Svenska folkets fritids- och kulturvanor**.

¹⁹ Tåhlin, M, **Arbetets värde och kostnader**.

²⁰ Tåhlin, M, **Arbetets värde och kostnader**, sid. 47.

Mått på svensk och utländsk bakgrund

Som grund för beskrivningen av svensk respektive utländsk bakgrund används uppgifter huruvida ungdomarna själva och deras föräldrar är födda i Sverige eller ej. Frågorna har följande formulering:

Är du, din pappa, din mamma född i Sverige²¹? (Nej/Ja)

Utifrån dessa frågor har vi konstruerat följande fyra grupper²²:

Grupp 1. Denna grupp innefattar barn och ungdomar som liksom sina föräldrar är födda i Sverige. Denna grupp benämns i texten som ungdomar med **svensk bakgrund**.

Grupp 2. Denna kategori består av följande tre grupper:

- * Föräldrarna födda i Sverige. Barnet fött utomlands
- * En av föräldrarna född i Sverige. Barnet fött i Sverige
- * En av föräldrarna född i Sverige. Barnet fött utomlands

Denna grupp benämns i texten som ungdomar med **ganska stark svensk bakgrund**.

Grupp 3. Båda föräldrarna är födda utomlands. Barnet är fött i Sverige. Denna grupp benämns **andra generationens invandrare**.

Grupp 4. Båda föräldrarna är födda utomlands. Barnet är fött utomlands. Denna grupp benämns **första generationens invandrare**.

Statistisk metod

Genomgående presenteras resultat separat efter kön och ålder eftersom det bedöms att det finns betydande skillnader med avseende på dessa faktorer. Skillnader mellan kön – separat efter stadium – testas med Fisher's exakta est.

Vid den fördjupade analysen av sambanden med barnens/ungdomarnas sociala bakgrund – familjesituation, familjens socioekonomiska bakgrund samt invandrarbakgrund – används binär logistisk regressionsanalys. Dessa analys görs för fall där antalet besökare är tillräckligt hög för att ge tillförlitliga resultat. I mellan- och högstadiet görs de för Malmö och i gymnasiet för Helsingborg.

En viktig fråga är vad som, vid sidan av kön och ålder, påverkar vad barn och ungdomar gör på bibliotek. Den modell som jag arbetar med begränsas till social bakgrund, innefattande familj (vilka bor man med, relation till föräldrar) samt socioekonomisk respektive svensk/utländsk bakgrund²³. Som utfallsvariabler används de olika aktiviteterna som man kan göra på bibliotek, d v s låna böcker, plugga, träffa kompisar, låna film/musik använda dator, läsa böcker samt låna tv-/dataspel. Vid analyserna av Malmö tas även boendeområde upp som en förklaringsvariabel, medan denna inte tagits med vid analysen av materialet från Helsingborgs gymnasium då materialet här är mer begränsat.

²¹ Vi frågar var för sig om barnet själv, pappa respektive mamma är född i Sverige eller utomlands.

²² För en närmare diskussion om antagandet se Blomdahl/Elofsson, **Hur många motionerar/idrottare för lite och vilka är dom?** sid. 33-34.

²³ Fredriksson & Taube, sid 56.

Analyseras med binär logistisk regressionsanalys innebär att kopplingen till en specifik variabel (t ex familj när det gäller vilka man bor med) analyseras efter kontroll för inverkan från övriga bakgrundsvariabler. På detta sätt får vi en bild av hur olika variabler mer direkt påverkar. Modellerna studeras genomgående uppdelat efter kön och ålder då det är tänkbart att en viss bakgrundsvariabel (t ex familjetyp) kan ha olika påverkan bland pojkar och flickor och i olika åldersgrupper:

Bearbetningen av data har gjorts i SPSS, version 21.

Hur många besöker bibliotek?

Som en inledning är det självklart av intresse att närmare studera hur många av barnen/ungdomarna som besöker bibliotek. Här är det viktigt att notera att den tidsperiod som studeras skiljer sig mellan mellanstadiet och de båda högre stadierna. I mellanstadiet handlar siffrorna i tabellen nedan om hur många som besökt bibliotek någon gång under de senaste sju dagarna. I högstadiet och gymnasiet handlar det om hur många som besökt bibliotek minst en gång under de senaste fyra veckorna. Detta har självklart stor betydelse. Om vi ser till Malmö högstadiet – där 30 % av pojkarna och 52 % av flickorna uppgett att de besökt bibliotek minst en gång under de senaste veckorna – är det endast 8 respektive 13 % av alla som gjort detta minst en gång i veckan. Detta skall jämföras med att det är 32 respektive 38 % av mellanstadieeleverna som besökt bibliotek minst en gång under de senaste sju dagarna. Bilden blir likartad om vi ser till Helsingborg där 23 % av pojkarna och 28 % av flickorna besökt bibliotek minst en gång den senaste veckan. Motsvarande gäller även i övriga kommuner. Om vi tar hänsyn till olikheterna i tidsperioden är det mycket tydligt att mellanstadieelever är flitigare biblioteksbesökare. Lägst ligger tveklöst högstadieeleverna.

I tabell 2 presenteras dock uppgifter kring hur många av högstadie- och gymnasieeleverna som besökt bibliotek minst en gång under de senaste fyra veckorna, eftersom dessa är grunden för frågan kring vad man gör på biblioteket.

Tabell 2. Andel (%) som besökt bibliotek – mellanstadiet senaste veckan; högstadiet och gymnasiet senaste fyra veckorna efter kön, stadium och kommun, undersökningsår.

Kommun	Mellanstadiet			Högstadiet			Gymnasiet		
	K	Tj	Sign nivå	K	Tj	Sign nivå	K	Tj	Sign nivå
Askersund, 2019				22	31				
Eskilstuna, 2019				16	24	**			
Heby, 2019				12	13				
Helsingborg, 2018	23	28	+	24	35	***	37	53	***
Jönköping, 2018	16	20	+	18	30	**	20	35	***
Knivsta, 2019				20	22				
Lidingö, 2019				14	32	***	30	45	**
Malmö, 2019	32	38	**	30	42	***			
Täby, 2018	16	22	*	22	33	***	18	32	**
Vallentuna, 2019				21	33	*			
Värmdö, 2018				14	17				
Median	20	25		20	31		25	40	
Minimum	16	20		12	13		18	32	
Maximum	32	38		30	42		37	53	

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Om vi börjar med att se till mellanstadiet gäller i genomsnitt att ungefär en femtedel av pojkarna och en fjärdedel av flickorna har besökt bibliotek minst en gång under de senaste sju dagarna. Det finns dock betydande skillnader mellan de olika kommunerna. Högst ligger Malmö, medan andelen besökare är lägre i Jönköping och Täby. En central förklaring till dessa skillnader är olikheter i den sociala strukturen, inte minst andel barn med utländsk bakgrund. Denna andel är klart mycket högre i Malmö än i de båda övriga kommunerna. En lång rad studier har visat att det är betydligt vanligare att barn/ungdomar med utländsk bakgrund besöker bibliotek än vad de som har svensk bakgrund gör (not)²⁴.

²⁴ Blomdahl och Elofsson (2018) Jämställd och jämlik.

I högstadiet är det ungefär en femtedel av pojkarna och knappt en tredjedel av flickorna som besökt bibliotek minst en gång under de senaste fyra veckorna. Som redan påpekats är andelen som besöker bibliotek minst en gång i veckan betydligt lägre. Även här skiljer Malmö ut sig – ovanligt många har besökt bibliotek. Mot detta skall ställas att andelen besökare är ovanligt låg i Heby och i Värmdö.

Ser vi till gymnasiet ligger andelen besökare i genomsnitt något högre än i högstadiet – ungefär en fjärdedel av pojkarna och 40 % av flickorna har besökt bibliotek minst en gång de senaste fyra veckorna. Denna högre frekvens i gymnasiet framträder i alla kommuner – som kan jämföras – utom i Täby. Här ligger andelen besökare i gymnasiet mycket lågt och skiljer sig ganska lite från hur det ser ut i högstadiet. Högst frekvens finner vi på detta stadium i Helsingborg, som också har en relativt hög andel ungdomar med utländsk bakgrund.

Skall vi sammanfatta resultaten kan vi notera att det är vanligare att flickor besökt bibliotek än att pojkar har gjort det. Detta gäller i det närmaste genomgående, något som stämmer väl med redan kända fakta. Genomgående gäller att det är betydligt vanligare att mellanstadieelever besöker bibliotek än att eleverna på de båda högre stadierna gör det. Lägst är andelen besökare i högstadiet och stiger sedan något i gymnasiet.

Vad gör besökarna på bibliotek?

Jag börjar med att studera hur många av besökarna som uppger att de gjort olika saker då de gått på biblioteket utan att fördjupa mig i hur många gånger de gjort detta. Rent allmänt gäller att det finns en koppling mellan andelen som gjort olika saker och hur många gånger man i genomsnitt utövat detta. Antalet utövande är i genomsnitt högre för de fall som många har gjort medan det är klart lägre för aktiviteter som färre ägnat sig åt. Vi börjar med att se närmare på de enskilda aktiviteterna och ger sedan en mer sammanfattande bild av aktiviteterna.

Lånar böcker

Det förefaller ganska naturligt att ett av skälen till att man går på bibliotek är att man lånar böcker. Frågan är hur vanligt det är att man gör detta. I tabell 3 presenteras andelen som uppger att de lånat böcker - minst en gång – då de varit på bibliotek.

Tabell 3. Andel (%) som lånat böcker bland de som besökt bibliotek – mellanstadiet senaste veckan; högstadiet och gymnasiet senaste fyra veckorna efter kön, stadium och kommun, undersökningsår.

Kommun	Mellanstadiet			Högstadiet			Gymnasiet		
	K	Tj	Sign nivå	K	Tj	Sign nivå	K	Tj	Sign nivå
Askersund, 2019				20	29	*			
Eskilstuna, 2019				43	49				
Heby, 2019				31	68	+			
Helsingborg, 2018	37	46		13	27	*	54	58	+
Jönköping, 2018	55	62		54	70	***	44	45	
Knivsta, 2019				45	53				
Lidingö, 2019				39	37		17	17	
Malmö, 2019	87	89		53	53				
Täby, 2018	68	76		44	45		45	50	*
Vallentuna, 2019				28	49	*			
Värmdö, 2018				50	46				
Median	62	69		43	49		45	48	
Minimum	37	46		13	27		17	17	
Maximum	87	89		54	70		54	58	

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Om vi ser till genomsnitten är det uppenbart vanligare att man lånar böcker i mellanstadiet än i de båda högre stadierna. Allmänt finns en tendens till att flickor gör detta i högre utsträckning än pojkar men skillnaderna är knappast drastiska och gäller inte i samtliga fall. I mellanstadiet är det i genomsnitt kring två tredjedelar som uppger att de lånat böcker, i högstadiet och gymnasiet gäller detta för 40 – 50 procent. Det finns mycket tydliga skillnader mellan olika kommuner. I mellanstadiet är andelen som lånat böcker mycket hög i Malmö, däremot låg i Helsingborg. Ser vi till högstadiet kan vi se en ovanlig låg andel som lånar böcker i Helsingborg. I gymnasiet är andelen ovanligt låg i Lidingö.

Pluggar

Ett alternativ, som kanske är mest centralt i gymnasiet, är att man går till biblioteket för att studera. Det kan handla om att man plockar fram speciella uppgift som man behöver för skolarbetet, men det kanske också - för vissa – handla om att biblioteket kan vara en lugn plats där man gör läxorna. I tabell 4 presenteras andelen som uppger att de minst en gång pluggat på biblioteket.

Tabell 4. Andel (%) som pluggat bland de som besökt bibliotek – mellanstadiet senaste veckan; högstadiet och gymnasiet senaste fyra veckorna efter kön, stadium och kommun, undersökningsår.

Kommun	Mellanstadiet			Högstadiet			Gymnasiet		
	K	Tj	Sign nivå	K	Tj	Sign nivå	K	Tj	Sign nivå
Askersund, 2019				10	10				
Eskilstuna, 2019				45	51	+			
Heby, 2019				21	21				
Helsingborg, 2018	23	25		32	42		50	65	**
Jönköping, 2018	16	32	*	41	47				
Knivsta, 2019				20	32	*			
Lidingö, 2019				46	63		66	87	**
Malmö, 2019	56	54		40	57	***			
Täby, 2018	37	41		24	52	+	71	74	
Vallentuna, 2019				20	44	**			
Värmdö, 2018				37	51				
Median	30	37		32	47		66	74	
Minimum	16	25		10	10		50	65	
Maximum	56	54		46	63		71	87	

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Resultaten visar mycket tydligt att det är vanligare att man pluggar när man är på biblioteket i gymnasiet än i de båda lägre stadierna. På samtliga stadierna är detta något vanligare bland flickor än bland pojkar. I mellanstadiet uppger i genomsnitt knappt en tredjedel av pojkarna och knappt 40 procent av flickorna att de pluggat vid minst ett tillfälle. Det finns mycket tydliga skillnader mellan kommunerna. I Malmö är det mer än hälften som uppger att de gjort det, i Helsingborg endast cirka en fjärdedel.

Andelen som uppger att de pluggat stiger i högstadiet till cirka 40 procent bland pojkarna och cirka hälften bland flickorna. Även här finns tydliga skillnader mellan kommunerna. Mest avvikande är väl att det endast är en tiondel som anger att de pluggat i Askersund. När vi kommer till gymnasiet har andelen som pluggat ökat markant till ungefär två tredjedelar bland pojkar och tre fjärdedelar bland flickorna. Det finns vissa skillnader mellan de tre kommuner som kan studeras på detta stadium, Möjligen kan man notera att andelen som uppger att de pluggat är lägre i Helsingborg än i Lidingö och Täby.

Läst böcker/tidskrifter

Biblioteket kan också vara en lugn plats där man kan sätta sig och läsa böcker och tidskrifter. Speciellt torde detta vara viktigt för barn och ungdomar som är mer trångboddade. I tabell 5 ser vi närmare på hur många som uppgett att de gjort detta.

Tabell 5. Andel (%) som läst böcker/tidskrifter bland de som besökt bibliotek – mellanstadiet senaste veckan; högstadiet och gymnasiet senaste fyra veckorna efter kön, stadium och kommun, undersökningsår.

Kommun	Mellanstadiet			Högstadiet			Gymnasiet		
	K	Tj	Sign nivå	K	Tj	Sign nivå	K	Tj	Sign nivå
Askersund, 2019				4	9				
Eskilstuna, 2019				26	31	+			
Heby, 2019				12	8				
Helsingborg, 2018	27	39	*	24	14	**	26	18	*
Jönköping, 2018	26	60	*	36	39		27	24	
Knivsta, 2019				21	28				
Lidingö, 2019				9	13	***	10	8	
Malmö, 2019	71	70		35	32				
Täby, 2018	50	57		27	24		29	36	*
Vallentuna, 2019				13	24				
Värmdö, 2018				24	24				
Median	39	59		24	24		27	21	
Minimum	26	39		4	8		10	8	
Maximum	71	70		36	39		29	36	

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Andelen som anger att de läst böcker/tidskrifter är något högre i mellanstadiet än i de båda högre stadierna. I detta stadium ligger genomsnittet bland flickor på nästan 60 procent medan det bland killar ligger på 40 procent. Här finns alltså en könsskillnad men ser vi till de enskilda kommunerna är könsskillnaden ganska liten i Malmö och Täby, varför man måste vara lite försiktig med att dra slutsatsen att mellanstadieflickor oftare läser böcker/tidskrifter på biblioteket än vad mellanstadiepojkar gör. Ser vi till skillnaderna mellan de fyra kommunerna ligger Malmö mycket högt, men andelen som säger sig läsa böcker/tidskrifter är också ganska hög i Täby och bland tjejer i Jönköping.

I de båda högre stadierna är det cirka en fjärdedel som anger att de läst böcker/tidskrifter när de varit på biblioteket. Här finns inga klara tecken på könsskillnader – oftast är skillnaderna ganska små, men i de fall de finns kan de gå i olika riktningar. Slutsatsen får därför bli att vi knappast kan se någon entydig könsskillnad. Även om det finns en del skillnader mellan olika kommuner är det endast i gymnasiet som vi finner en mer tydlig avvikelse. Andelen som uppger att de läst böcker/tidskrifter är ovanligt låg i Lidingö.

Träffat kompisar

I den offentliga debatten har med jämna mellanrum tagits upp att ungdomar går på biblioteket för att träffa kompisar Och att umgänget – speciellt bland pojkar – kan göra att de blir ganska störande. Låt oss se lite närmare på hur ofta man angett att man träffat kompisar på biblioteket.

Tabell 6. Andel (%) som träffat kompisar bland de som besökt bibliotek – mellanstadiet senaste veckan; högstadiet och gymnasiet senaste fyra veckorna efter kön, stadium och kommun, undersökningsår.

Kommun	Mellanstadiet			Högstadiet			Gymnasiet		
	K	Tj	Sign nivå	K	Tj	Sign nivå	K	Tj	Sign nivå
Askersund, 2019				16	21				
Eskilstuna, 2019				40	36				
Heby, 2019				26	15				
Helsingborg, 2018	30	33		32	42		37	33	
Jönköping, 2018	29	32		32	42		45	46	
Knivsta, 2019				36	43				
Lidingö, 2019				26	42	*	41	50	
Malmö, 2019	58	56		36	38				
Täby, 2018	43	41		45	46		35	35	
Vallentuna, 2019				40	53	+			
Värmdö, 2018				29	37				
Median	37	37		32	42		39	41	
Minimum	29	32		16	15		35	33	
Maximum	58	56		45	53		45	50	

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Om man ser till resultaten tycks andelen som träffat kompisar vara ganska likartad oberoende av kön och ålder. I genomsnitt uppger cirka 35-40 % att de träffat kompisar när de varit på bibliotek. Det finns vissa skillnader mellan kommunerna. I mellanstadiet är det ovanligt många – mer än hälften – som i Malmö angett att de träffat kompisar. I motsats är denna andel relativt låg i Helsingborg och Jönköping. Några lika tydliga skillnader framträder dock knappast på de båda högre stadierna. Möjligen kan man notera att det är ovanligt få bland pojkar i Askersund och bland flickor i Heby som uppger att de träffat kompisar.

Använder dator, scanner och skrivare

Tillgång till datorer, scanners och skrivare är ett extra utbud för de som har sämre tillgång till eller sämre möjligheter att använda sådana i hemmet. Det är rimligt att anta att detta utnyttjas mer av barn/ungdomar som har lägre socioekonomisk och/eller har svensk/utländsk bakgrund.

Tabell 7. Andel (%) som använt dator/scanner bland de som besökt bibliotek – mellanstadiet senaste veckan; högstadiet och gymnasiet senaste fyra veckorna efter kön, stadium och kommun, undersökningsår.

Kommun	Mellanstadiet			Högstadiet			Gymnasiet		
	K	Tj	Sign nivå	K	Tj	Sign nivå	K	Tj	Sign nivå
Askersund, 2019				3	4				
Eskilstuna, 2019				23	17				
Heby, 2019				21	5				
Helsingborg, 2018	23	18		29	14	**	23	12	**
Jönköping, 2018	20	15		25	17	*	12	12	
Knivsta, 2019				7	11				
Lidingö, 2019				14	11		20	4	**
Malmö, 2019	40	33		10	12				
Täby, 2018	21	8	*	12	12		18	15	
Vallentuna, 2019				15	9				
Värmdö, 2018				8	2				
Median	22	17		14	11		19	12	
Minimum	20	8		3	2		12	4	
Maximum	40	33		29	17		23	15	

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

I genomsnitt är det cirka 10-20 procent som uppger att de använt, dator, scanner eller skrivare. I flera fall är detta vanligare bland pojkar än bland flickor, men i ungefär hälften av fallen i högstadiet och gymnasiet är könsskillnaderna små. Något riktigt tydligt ålderssamband framträder inte men ser vi till de tre kommuner där studier genomförts på alla de tre stadierna är åldersskillnaderna i små. I Jönköping är det färre från gymnasiet än från de båda lägre stadierna som använt dator. I Täby finns indikationer på att andelen användare bland flickor ökar med åldern – bland pojkar är det mer lika. I Malmö, där data endast finns från mellan- och högstadiet, är användningen mycket högre i mellanstadiet än i högstadiet.

Lånat film/musik

Som vi tidigare konstaterat är det en stor andel – nästan två tredjedelar bland mellanstadietseleverna och nästan hälften av eleverna i högstadiet och gymnasiet – som uppger att man lånat böcker. Hur ser det då ut när det gäller lån av film och musik?

Tabell 8. Andel (%) som lånat film/musik bland de som besökt bibliotek – mellanstadiet senaste veckan; högstadiet och gymnasiet senaste fyra veckorna efter kön, stadium och kommun, undersökningsår.

Kommun	Mellanstadiet			Högstadiet			Gymnasiet		
	K	Tj	Sign nivå	K	Tj	Sign nivå	K	Tj	Sign nivå
Askersund, 2019				1	0				
Eskilstuna, 2019				16	14				
Heby, 2019				5	0				
Helsingborg, 2018	14	10		19	9		10	5	
Jönköping, 2018	16	8		14	7	*	1	3	
Knivsta, 2019				7	3				
Lidingö, 2019				5	2		3	2	
Malmö, 2019	25	18	*	15	7	*			
Täby, 2018	12	4	+	1	3		5	0	
Vallentuna, 2019				5	9				
Värmdö, 2018				5	5				
Median	15	9		5	5		4	3	
Minimum	12	4		1	0		1	0	
Maximum	25	18		19	14		10	5	

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Ja, uppenbart att möjligheterna att låna film och musik är uppenbart inte något som konkurrerar speciellt mycket med boklånet. I mellanstadiet anger 15 % av pojkar och knappt 10 procent av flickorna att de gjort detta. I de båda högre stadierna handlar det i genomsnitt om fem procent eller färre. Sammantaget finns tecken på att detta är något som attraherar pojkar mer än flickor men detta gäller långt ifrån alltid. Det finns skillnader mellan kommunerna. Andelen som lånat film och/eller musik är i mellanstadiet högre i Malmö, i högstadiet i Eskilstuna, Helsingborg, Jönköping och Malmö. I gymnasiet är också andelen som lånat film/musik hög i Helsingborg. Det är inte orimligt att skillnaderna till viss beror på hur mycket man i olika kommuner satsat på utbudet av film och musik.

Lånat tv-spel

En annan form av utlåning – som förekommer i mer eller mindre utsträckning på olika bibliotek – är att man kan låna TV-/dator-spel.

Tabell 9. Andel (%) som lånat tv-spel bland de som besökt bibliotek – mellanstadiet senaste veckan; högstadiet och gymnasiet senaste fyra veckorna efter kön, stadium och kommun, undersökningsår.

Kommun	Mellanstadiet			Högstadiet			Gymnasiet		
	K	Tj	Sign nivå	K	Tj	Sign nivå	K	Tj	Sign nivå
Askersund, 2019				1	0				
Eskilstuna, 2019				13	9				
Heby, 2019				5	0				
Helsingborg, 2018	13	7	•	19	5		12	3	**
Jönköping, 2018	9	6		16	5	**	6	0	
Knivsta, 2019				0	1				
Lidingö, 2019				2	1		4	0	*
Malmö, 2019	29	15	**	17	4	***			
Täby, 2018	7	0	*	6	0	**	2	0	
Vallentuna, 2019				4	2				
Värmdö, 2018				3	2				
Median	11	7		5	2		5	0	
Minimum	7	0		0	0		2	0	
Maximum	29	15		19	9		12	3	

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Bilden stämmer ganska väl med den som framträder när det gäller lån av film och musik. Förutom bland killar i mellanstadiet – där i genomsnitt cirka tio procent uppger att de gjort detta – är det endast fem procent eller färre som gjort detta. Malmö mellanstadium skiljer dock ut sig mycket markant – nästan en tredjedel av pojkarna och femton procent av flickorna uppger att de lånat sådana spel. Skillnaderna mellan olika kommuner kan ju tänkas bero på att utbudet skiljer sig.

Varit på författarträffar

Frågan om man deltagit i författarträffar finns endast med i vissa kommuner, vilket kanske beror på att man inte anordnar några sådana.

Tabell 10. Andel (%) som varit på författarbesök bland de som besökt bibliotek – mellanstadiet senaste veckan; högstadiet och gymnasiet senaste fyra veckorna efter kön, stadium (#) och kommun, undersökningsår.

Kommun	Högstadiet			Gymnasiet		
	K	Tj	Sign nivå	K	Tj	Sign nivå
Eskilstuna, 2019	12	14				
Knivsta, 2019	0	3				
Lidingö, 2019	2	3		3	1	
Täby, 2018	3	5		4	1	
Vallentuna, 2019	7	3				
Värmdö, 2018	8	7				

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001. #Alternativet ingår inte i något fall i mellanstadiet.

I de flesta fall är det endast några enstaka procent som angett att de varit på författarträffar. Det kan dock vara värt att notera att något mer än tio procent i Eskilstuna och nästan tio procent i Värmdö angett att de gjort detta.

En sammanfattande bild

Om vi ser till den samlade bilden gäller att de dominerande aktiviteterna är att låna böcker, att plugga, att träffa kompisar och att läsa böcker/tidskrifter. Ser vi till kön är det vanligare att flickor lånar böcker och pluggar medan könsskillnaderna är mindre eller delvis olika när det gäller att träffa kompisar och att läsa böcker/tidskrifter. Notabelt är att det inte finns något entydigt stöd för att pojkar oftare skulle träffa kompisar, däremot säger inte svaren något om hur många man träffar. Det kan ju vara så att pojkarna då de träffas är fler.

Det finns tydliga åldersskillnader. I mellanstadiet kommer att låna böcker först, därefter att läsa böcker, följt av att träffa kompisar och att plugga. På de båda högre stadierna kommer att plugga först, följt av att låna böcker. Speciellt kan vi notera – inte förvånande – att andelen som pluggat ökar med åldern. Däremot är andelen som lånat böcker högre i mellanstadiet än i de båda högre stadierna. På en klar tredje plats kommer – både i högstadiet och gymnasiet – att träffa kompisar – något som verkar ungefär lika vanligt oberoende av ålder. En bra bit efter detta kommer att läsa böcker/tidskrifter något som mellanstadieeleverna gör avsevärt oftare än besökare på de båda andra stadierna.

Om vi ser till övriga aktiviteter kommer att använda dator/scanner/skrivare på alla tre stadierna på en femte plats. Oberoende av ålder tycks 10-20% av besökarna göra detta. Endast ett fåtal, i de flesta fall endast fem procent eller färre har lånat film/musik eller TV./data-spel. Bland mellanstadiekillarna är det dock något mer än tio procent som gjort något av detta.

Det finns avsevärda skillnader mellan kommunerna. Speciellt mycket skiljer Malmö ut sig i mellanstadiet: Här är det ovanligt många som uppger att de lånat böcker, lånat film/musik, pluggat, träffat kompisar, läst böcker och använt dator/scanner/skrivare i jämförelse med hur det ser ut bland mellanstadieelever i de andra kommunerna.

Hur inverkar socioekonomisk och sociodemografisk bakgrund?

För att få en mer fördjupad bild av vilka som gör vad på bibliotek har materialet analyserats med hjälp av binär logistisk regressionsanalys. Denna form av analys innebär att vi studerar inverkan av en viss variabel efter kontroll för påverkan av övriga variabler. Som utfallsvariabler används de olika aktiviteterna som man kan göra på bibliotek, d v s låna böcker, plugga, träffa kompisar, låna film/musik använda dator, läsa böcker samt låna tv-/dataspel. Som förklaringsvariabler ingår familjesituation (vilka man bor med samt om man har förtroende till föräldrar eller ej), socioekonomisk respektive svensk/utländsk bakgrund. Vid analyserna av Malmö tas även boendeområde upp som en förklaringsvariabel, medan denna inte tagits med vid analysen av materialet från Helsingborgs gymnasium då materialet här är mer begränsat. Detaljerade uppgifter från dessa analyser presenteras i tabellerna B.2.2 – 4 i bilagan.

För det första kan konstateras att det inte framträder några signifikanta samband med varken familjekonstellation (vilka man bor med) och socioekonomisk bakgrund. Bägge dessa faktorer tycks alltså ha en begränsad inverkan på vad de som besöker bibliotek gör på biblioteket. Samtidigt skall vi inte bortse från att familjen har en inverkan. I mellanstadiet framträder samband med förtroende för föräldrar utom när det gäller hur vanligt det är att man lånar film/musik. Barn som inte har förtroende för föräldrar (en begränsad grupp) ägnar sig i mindre utsträckning åt att låna böcker, att plugga, att träffa kompisar, att använda dator och att läsa böcker. I högstadiet och gymnasiet är sambanden med förtroende för föräldrar svagare. De samband som framträder finns i högstadiet och pekar här bland killar mot att färre av de som inte har förtroende är någon förälder lånar böcker, träffar kompisar. Bland tjejer tycks färre i denna gruppanvända dator.

Sammantaget framträder ungefär lika många samband med svensk/utländsk bakgrund men dessa är mer utspridda över de olika åldersgrupperna och vanligast i högstadiet. I tabell 11 presenteras oddskvoterna för andra och första generationens invandrare uppdelat efter kön och stadium för att ge ett bättre underlag för tolkningen av dessa samband. Eftersom det endast framträder enstaka samband för Helsingborgs gymnasium - kommenteras dessa endast i texten - redovisas endast Malmö mellan och högstadium. Som bas för beräkningarna av oddskvoter används värdena för de som har svensk bakgrund (oddskvot=1,00). En oddskvot för grupperna med invandrarbakgrund som ligger under ett innebär att det är mindre vanligt att de ägnar sig åt den aktuella aktiviteten, en oddskvot över ett innebär att det är mer vanligt. I de fall oddskvoten ligger nära ett är det ungefär lika vanligt att de ägnar sig åt den aktuella aktiviteten som barn och ungdomar med svensk bakgrund. Resultaten presentera i tabell 11.

För att ge en bild av hur resultaten skall tolks kan vi se till hur vanligt det är att man pluggar. I samtliga fall utom bland andra generationens invandrartjejer i högstadiet finns indikationer på signifikanta samband och oddskvoterna ligger alla över ett. Detta innebär alltså att det är vanligare att ar och ungdomar med utländsk bakgrund pluggar på biblioteken än de som har svensk bakgrund, men att skillnaden är liten för första generationens invandrartjejer i högstadiet. Speciellt stora är skillnaderna när vi ser till högstadiekillar.

Tabell 11. Vad man gör på bibliotek i relation till svensk/utländsk bakgrund. Resultat från binär logistisk regression – oddskvoter för andra samt första generationens invandrare – efter kön och kommun.

Utländsk bakgrund Variabel	Malmö mellanstadium				Malmö högstadium			
	Andra generations invandrare		Första generations invandrare		Andra generations invandrare		Första generations invandrare	
	K	Tj	K	Tj	K	Tj	K	Tj
Låna böcker	1,30	1,06	1,91	1,15	1,05	1,39	2,16	2,08*
Plugga	1,74+	2,22**	2,36*	2,19*	3,99**	1,19	3,31*	2,02*
Träffa kompisar	1,93*	1,01	2,45*	1,36	3,22*	1,81+	1,98	1,91*
Låna film/musik	1,11	1,82	0,93	0,98	3,46	1,87	3,32+	4,61**
Använda dator	0,87	1,65	1,11	2,47*	3,81*	3,71*	4,54*	5,79**
Läsa böcker	1,95*	1,94*	2,54*	2,03*	3,95**	1,70	2,68*	2,85**
Låna TV/dataspel					1,11	2,84	2,85+	6,76*

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

För det första kan vi notera att det genomgående gäller att barn och ungdomar med utländsk bakgrund ägnar sig åt de olika aktiviteterna i minst lika hög eller i högre utsträckning än de som har svensk bakgrund. Det mest framträdande är att det är betydligt vanligare att de läser böcker/tidskrifter och pluggar. Det är också – speciellt bland killar - vanligare att de träffar kompisar. Till detta skall läggas att det i högstadiet är vanligare att de lånar film/musik respektive tv/dataspel och använder dator. Däremot är skillnaderna inte speciellt stora när det gäller i vilken utsträckning man lånar böcker.

I Helsingborgs gymnasium (se tabell B.2.4 i bilagan) är skillnaderna mellan de som har utländsk och de som har svensk bakgrund inte alls lika framträdande och pekar ganska ofta i riktningen mot lägre utnyttjande bland ungdomar med utländsk bakgrund. Speciellt kan detta noteras bland tjejer när det gäller att läsa, att plugga och att använda dator. Frågan är om dessa skillnader handlar om åldersskillnader eller om skillnader mellan kommuner och bibliotek. För att få en bild av detta har vi även analyserat uppgifterna från Helsingborgs mellan- och högstadium (resultaten redovisas ej). Om vi jämför dessa resultat med de som framträdde vid analysen av Malmö finns likheter i mönstren men och vissa mer framträdande skillnader. Om vi börjar med likheter tycks mönstret var likartat när det gäller att plugga, träffa kompisar och att använda dator. Däremot skiljer sig resultaten när det gäller hur vanligt det är att läsa böcker/tidskrifter. Den tydliga skillnaden mellan barn och ungdomar med utländsk bakgrund och de som har svensk bakgrund som framträdde i Malmö framträder inte alls lika tydligt i Helsingborg, i många fall är skillnaderna ganska begränsade.

Sammanfattning och slutdiskussion

Syftet med rapporten är att studera vad barn/ungdomar gör på bibliotek. Underlaget bygger på en fråga, som ingår i en enkät, vilken har besvarats under skoltid, där de som besökt bibliotek fått uppge hur ofta de ägnat sig åt olika aktiviteter. Frågan lyder *Vad gjorde du på biblioteket? Denna fråga besvaras av dig som besökt biblioteket under de senaste 7 dagarna (mellanstadiet), under de senaste fyra veckorna (högstadiet och gymnasiet)*. I frågan får eleverna ange hur ofta de gjort följande saker: Lånade böcker/tidskrifter, Pluggade; Träffade kompisar; lånade filmer/musik, Lånade tv-spel, Använde dator/scanner/skrivare, Läst i böcker och tidskrifter samt varit på författarbesök. I några av fallen ingår även alternativen Aktiviteter på biblioteket (workshop/skrivarverkstad) respektive varit på utställning/föreläsning. Då dessa alternativ endast ingår i enstaka fall har dessa inte tagits med i analyserna.

Materialet för studien har hämtats från undersökning som genomförts i olika kommuner i samarbete med *Ung livsstil* i ett antal kommuner under perioden 2018 och framåt. Urvalet inom varje kommun är slumpmässigt varför resultaten i samtliga fall kan generaliseras till samtliga elever i såväl kommunala som privata skolor inom kommunen²⁵. Sammantaget innefattar materialet 19 107 elever som besvarat enkäterna. Svarsfrekvensen överstiger i samtliga fall 70 % och är i det samlade materialet cirka 80 %. Bortfallet innefattar elever som inte var närvarande vid den lektion då undersökningen genomfördes²⁶. Om vi ser till antalet som har besökt bibliotek (i mellanstadiet senaste sju dagarna, i de två högre stadierna under de senaste fyra veckorna) är det totalt 5244 barn/ungdomar²⁷. Dessa utgör underlaget för analysen av vad man gör på bibliotek.

Urvalet av kommuner utgör däremot ett tillgänglighetsurval men de finns en betydande spridning när det gäller den sociala strukturen mellan kommunerna och oftast också mellan olika stadsdelar inom kommunerna. Detta torde innebära att det finns en stor spridning bland eleverna när det gäller deras sociala bakgrund. Som exempel kan man se på andelen barn/ungdomar med tydlig utländsk bakgrund, d v s andra eller första generationens invandrare. Dessa kan ju ses som speciellt intressanta eftersom de besöker bibliotek i högre utsträckning. Ser vi till högstadiet utgör dessa nästan hälften i Malmö, 37 % i Eskilstuna däremot endast något mer än tio procent i Lidingö och Täby. Materialet innefattar även både glesbygdskommuner – Askersund, Heby – större städer - Jönköping och Helsingborg liksom storstadsområden – Malmö samt förortskommuner i Stockholm. Även inom de flesta kommunerna finns också en betydande variation i den sociala strukturen mellan olika områden. Detta innebär att resultaten kan ge en god bild av hur bilden varierar inom Sverige.

Hur många besöker bibliotek

Analysen av antalet barn/ungdomar som besöker bibliotek – vilka utgör grunden för analysen av vad barnen/ungdomarna gör på bibliotek – visar att i genomsnitt har ungefär en fjärdedel av mellanstadieeleverna besökt bibliotek minst en gång under de senaste sju dagarna. Här finns dock betydande variationer – i Malmö är det något mer än en tredjedel som gjort detta, i Jönköping knappt 20 %. I högstadiet har ungefär en femtedel av pojkarna och en fjärdedel av

²⁵ Materialet innefattar dock ej elever som går i en särskola.

²⁶ I några enstaka fall handlar det dock om elever som vi vid kontroll av enkäten funnit att de inte besvarat denna seriös, men det gäller här endast enstaka fall.

²⁷ Dessa omfattar sammantaget 1576 elever i mellanstadiet, 2547 elever i högstadiet och 1119 elever i gymnasiet. Femtioåtta (58) procent av dessa är flickor.

flickorna besökt bibliotek minst en gång under de senaste fyra veckorna. Andelen som besökt bibliotek minst en gång per vecka är klart lägre än i mellanstadiet. Även här finns betydande skillnader mellan olika kommuner. I Malmö har cirka 30 % av pojkarna och något över 40 % av flickorna besökt bibliotek. Mot detta kan ställas Heby där endast något mer än tio procent av både pojkar och flickor gjort detta.

Andelen biblioteksbesökare ökar något i gymnasiet – i genomsnitt till cirka en fjärdedel bland pojkarna och kring 40 % bland flickorna – men ser man till hur många som gjort detta minst en gång per vecka ligger värdena fortfarande klart lägre än i mellanstadiet. Även här finns skillnader mellan kommunerna. I Helsingborg har något mer än hälften besökt bibliotek, i Vallentuna och Jönköping är det bland pojkar endast kring 20 procent.

Mycket allmänt gäller att det är vanligare att flickor besöker bibliotek än att pojkar gör det, samtidigt bör noteras att det finns vissa kommuner i högstadiet – där besöksfrekvensen ligger mycket lågt – där könsskillnaderna är i det närmaste obefintliga.

Vad gör barnen/ungdomarna på bibliotek

Aktiviteterna kan delas upp i två grupper. Låna böcker, träffa kompisar, plugga och att läsa böcker kommer på alla stadier högst. Däremot är det relativt få som lånat film/musik eller TV-/datorspel eller gått på författarträffar. Ser vi till kön är det vanligare att flickor lånar böcker och pluggar medan könsskillnaderna är mindre eller delvis olika när det gäller att träffa kompisar och att läsa böcker/tidskrifter. Notabelt är att det inte finns något entydigt stöd för att pojkar oftare skulle träffa kompisar, däremot säger inte svaren något om hur många man träffar. Det kan ju vara så att pojkarna då de träffas är fler.

Det finns tydliga åldersskillnader. I mellanstadiet kommer att låna böcker först, därefter att läsa böcker, följt av att träffa kompisar och att plugga. På de båda högre stadierna kommer att plugga först, följt av att låna böcker. Speciellt kan vi notera – inte förvånande – att andelen som pluggat ökar med åldern. Däremot är andelen som lånat böcker högre i mellanstadiet än i de båda högre stadierna. På en klar tredje plats kommer – både i högstadiet och gymnasiet – att träffa kompisar – något som verkar ungefär lika vanligt oberoende av ålder. En bra bit efter detta kommer att läsa böcker/tidskrifter något som mellanstadieeleverna gör avsevärt oftare än besökare på de båda andra stadierna.

Om vi ser till övriga aktiviteter kommer att använda dator/scanner/skrivare på alla tre stadierna på en femte plats. Oberoende av ålder tycks 10-20% av besökarna göra detta. Endast ett fåtal, i de flesta fall endast fem procent eller färre har lånat film/musik eller TV./data-spel. Bland mellanstadiekillarna är det dock något mer än tio procent som gjort något av detta.

Det finns avsevärda skillnader mellan kommunerna. Speciellt mycket skiljer Malmö ut sig i mellanstadiet: Här är det ovanligt många som uppger att de lånat böcker, lånat film/musik, pluggat, träffat kompisar, läst böcker och använt dator/scanner/skrivare i jämförelse med hur det ser ut bland mellanstadieelever i de andra kommunerna.

En jämförelse med de resultat som Hedemark presenterar måste främst göras med gymnasieeleverna eftersom hennes undersökningsgrupp främst omfattar ungdomar i denna åldersgrupp. Resultaten i denna undersökning tycks dock knappast stöda de slutsatser hon drar, nämligen att biblioteken i första hand inte används för att låna böcker. Hennes påstående att biblioteket är en mötesplats där man pluggar får dock stöd, detta är vanligast – i genomsnitt har nästan två tredjedelar angett att de gjort detta, men närmast efter kommer att låna böcker, något

som ungefär hälften uppger att de gjort. Endast cirka 40 procent anger att de träffat kompisar, vilket ofta kombineras med att de t ex pluggar.

Separat analyser av sambanden med socioekonomisk och sociodemografisk har gjorts i de fall där materialet – alltså antalet som besökt bibliotek – är tillräckligt stort för att resultaten skall bedömas som någorlunda säkra. Detta gäller Malmö och Helsingborg. Med tanke på resultaten endast gäller dessa enstaka fall måste dock slutsatserna i första hand ses som hypotetiska. Dessa resultat pekar mot att familjekonstellation (vilka man bor med) och socioekonomisk bakgrund har liten påverkan på vad man gör. I mellanstadiet framträder samband med förtroende för föräldrar utom när det gäller hur vanligt det är att man lånar film/musik. Barn som inte har förtroende för föräldrar (en begränsad grupp) ägnar sig i mindre utsträckning åt att låna böcker, att plugga, att träffa kompisar, att använda dator och att läsa böcker. I högstadiet och gymnasiet är däremot sambanden med förtroende för föräldrar svagare.

De mest framträdande sambanden gäller svensk/utländsk bakgrund. Dessa pekar mot att barn och ungdomar med utländsk bakgrund i högre utsträckning pluggar på biblioteken än de som har svensk bakgrund, men att skillnaden är liten för första generationens invandrartjejer i högstadiet. Speciellt stora är skillnaderna när vi ser till högstadiekillar. Det är också – speciellt bland killar - vanligare att de träffar kompisar. Till detta skall läggas att det i högstadiet är vanligare att de lånar film/musik respektive tv/dataspel och använder dator. Däremot är skillnaderna inte speciellt stora när det gäller i vilken utsträckning man lånar böcker.

Litteraturlista

- Blomdahl U, Elofsson S. (2007).** *Hur många motionerar/idrottar för lite och vilka är dom?* Forskningsenheten vid idrottsförvaltningen i Stockholm och institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet.
- Blomdahl U, Elofsson S. (2017).** *Jämställd och jämlik! – en studie av hälsa och offentligt resursutnyttjande på fritidsområdet bland barn och ungdomar i Stockholm stad i jämförelse med andra kommuner.* Stockholms stad: Idrottsförvaltningen, Stockholms universitet: Institutionen för socialt arbete.
- Blomdahl U, Elofsson S. (2018).** *Jämställd och jämlik! – en studie av hälsa och offentligt resursutnyttjande på fritidsområdet bland barn och ungdomar i Stockholm stad i jämförelse med andra kommuner.* Kung livsstil, rapport nr 22. Stockholms universitet: Institutionen för socialt arbete, Stockholms stad: Idrottsförvaltningen.
<https://www.unglivsstil.org/wp-content/uploads/2019/01/Jämställd-och-jämlik-Ung-livsstils-version.pdf>
- Currie C, Malcho M, Boyee W, Holstein B, Torsheim T, Richter M. (2008).** *Researching health inequalities in adolescents: The development of the Health Behavior in School-Aged Children (HBSC) Family Affluence Scale.* Social Science & Medicine 66 (2008): 1429-1436.
- DIK (2017).** *Biblioteken speglar samhället – en rapport om arbetsmiljön på våra bibliotek.* DIK 2017:2.
<https://assets.ctfassets.net/vkygthqfrquy/2HjSxsiy3Adjv6PtPSDEBd/477860671d1e5dd97bef3b831b0816e4/rapport-biblioteken-speglar-samhallet.pdf>
- Elofsson S, Blomdahl U. (2011).** *Hälsa och livskvalitet hos ungdomar i särskolan. Hälsa och livskvalitet hos ungdomar i särskolan: En studie av ungdomar i särskolan i Stockholm, Haninge, Jönköping och Tyresö i jämförelse med de ungdomar som inte går i särskolan.* Ung livsstil, Rapport Nr 12. Stockholms universitet, Samhällsvetenskapliga fakulteten, Institutionen för socialt arbete - Socialhögskolan. Stockholms stad, Idrottsförvaltningen: forskningsenheten.
- Fredriksson U, Taube K (2012).** *Läsning, läsvanor och läsundersökningar.* Lund: Studentlitteratur.
- Hedmark, Åse (2018).** *Unga berättar – en studie av ungas syn på läsning och bibliotek.* Svensk biblioteksförning.
<https://www.biblioteksfor.cdn.triggerfish.cloud/uploads/2018/12/unga-berattar-2018-12-05.pdf>
- Larsson, B, (2008).** *Ungdomarna och idrotten. Tonåringars idrottande i fyra skilda miljöer.* Pedagogiska institutionen vid Stockholms universitet.
- Lundahl A. (1971).** *Fritid och rekreation.* Låginkomstutredningen, Allmänna förlaget. SCB (2004). *Fritid 1976-2002.*
- Nilsson P, (1998).** *Fritid i skilda världar.* Ungdomsstyrelsen.
- Trygghed S, Elofsson S. (2018).** *Skolerfarenheter och självskattad hälsa bland elever i särskolan.* Högskolan i Gävle, FoU-rapport No 48.
- Tåhlin M. (1985)** *Fritiden i välfärden. Svenska folkets fritids- och kulturvanor.* Stockholm: RSFH:s förlag.
- Tåhlin, M. (1987)** *Arbetets värde och kostnader.* Stockholm: Institutet för social forskning. Almqvist & Wiksell International.
- Weber M. (1983). *Ekonomi och samhälle. Förståelsesociologins grund.* Argos.

Bilaga 1. Kommuner som genomfört studier i Ung livsstil

Falkenbergs kommun
Haninge kommun
Helsingborgs stad
Huddinge kommun
Jönköpings kommun
Kalmar kommun
Lidingö stad
Linköpings kommun
Malmö stad
Nacka kommun
Norrköpings kommun
Stockholms stad Sävsjö kommun
Täby kommun
Vallentuna kommun
Värmdö kommun

Kommuner som genomfört studier i Ung livsstil inom särskolan

Haninge kommun
Huddinge kommun
Jönköpings kommun
Kalmar kommun
Stockholms stad
Tyresö kommun

Bilaga 2. Tabeller

Tabell B.2.1. Andel (%) som varit på något arrangemang bland de som besökt bibliotek – mellanstadiet senaste veckan; högstadiet och gymnasiet senaste fyra veckorna efter kön, stadium och kommun, undersökningsår.

Kommun	Mellanstadiet			Högstadiet			Gymnasiet		
	K	Tj	Sign nivå	K	Tj	Sign nivå	K	Tj	Sign nivå
Knivsta, 2019				0	8				
Malmö, 2019	27	23		10	6	*			
Täby, 2018									
Vallentuna, 2019				9	19	**			

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Tabell B.2.2.a. Malmö, mellanstadiet 2019. Vad man gör på bibliotek i relation till social bakgrund. Resultat från binär logistisk regression – signifikansnivå, oddskvoter samt förklaringsgrad – efter kön.

Variabel	Lånar böcker		Pluggar		Träffar kompisar	
	K	Tj	K	Tj	K	Tj
<i>Familjekonstellation</i>						
Båda föräldrar	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Växelvis	1,38	0,79	1,02	1,12	0,54	1,33
Ensam mamma	0,99	0,66	0,67	2,01+	0,60	2,70*
Ensam pappa	0,87	0,30	1,34	0,00	1,04	0,00
En förälder + ann. vux.	0,49	>100	0,40	1,40	1,63	>100
<i>Förtroende för föräldrar</i>	***	***	**	**	***	**
Ingen	0,10***	0,16***	0,30***	0,31***	0,26***	0,53*
En	1,37	1,01	0,81	0,76	2,90	1,03
Båda	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
<i>Socioekonomisk bakgrund</i>						
Hög	0,10	>100	1,72	0,86	1,86	0,22
Ganska hög	0,87	1,19	0,91	1,30	0,67	1,04
Medel	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Ganska låg	1,02	1,18	0,68	1,35	0,74	1,17
Låg	0,46	0,45+	0,92	0,57	0,30*	0,60
<i>Svensk/utländsk bakgrund</i>				*	*	
Svensk	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Svag inv. Bakgrund	0,98	1,54	1,32	1,64	2,49*	0,87
Andra gen. inv.	1,30	1,06	1,74+	2,22**	1,93*	1,01
Första gen. inv.	1,91	1,15	2,36*	2,19*	2,45*	1,36
Boendeområde				**		+
Centrum	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Fosie	0,67	0,93	0,55	0,93	0,99	1,18
Husie	3,87+	0,95	0,22**	0,62	0,43	1,48
Hylle	1,03	1,59	0,59	3,13*	0,85	1,49
Kirseberg	1,30	0,67	1,15	2,92+	1,29	1,86
Limhamn-Bunkeflo	0,89	1,47	0,31*	1,10	0,44+	1,49
Oxie	0,94	0,86	0,51	2,85*	0,73	4,52**
Rosengård	0,66	1,16	0,5	1,55	0,89	1,67
Södra innerstan	0,61	1,37	0,61	1,90	0,97	1,76
Västra innerstan	0,42	1,13	0,27+	0,77	0,98	0,76
<i>Pseudo R²</i>	25,1	19,2	12,7	18,7	16,6	12,8

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Tabell B.2.2.b. Malmö, mellanstadiet 2019. Vad man gör på bibliotek i relation till social bakgrund. Resultat från binär logistisk regression – signifikansnivå, oddskvoter samt förklaringsgrad – efter kön.

Variabel	Lånar film/musik		Använder dator		Läser böcker	
	K	Tj	K	Tj	K	Tj
<i>Familjekonstellation</i>						
Båda föräldrar	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Växelvis	0,46	1,72	1,22	1,32	0,89	1,09
Ensam mamma	0,56	1,55	0,59	1,42	1,37	0,70
Ensam pappa	0,00	0,00	0,00	1,05	2,08	0,37
En förälder + ann. vux.	0,57	2,22	1,00	2,30	0,31	>100
<i>Förtroende för föräldrar</i>			+	***	***	***
Ingen	0,77	0,47+	0,45*	0,14***	0,19***	0,25***
En	3,81+	1,00	0,99	1,55	0,79	0,64
Båda	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
<i>Socioekonomisk bakgrund</i>						
Hög	8,42	0,00	1,96	0,00	0,65	0,51
Ganska hög	0,83	0,81	0,90	1,41	0,85	0,84
Medel	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Ganska låg	0,95	1,30	1,15	0,93	0,45*	0,61+
Låg	0,48	0,76	0,35	0,50	0,47	0,48+
<i>Svensk/utländsk bakgrund</i>				+	+	+
Svensk	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Svag inv. Bakgrund	0,37	1,50	0,88	1,31	1,83+	1,52
Andra gen. inv.	1,11	1,82	0,87	1,65	1,95*	1,94*
Första gen. inv.	0,93	0,98	1,11	2,47*	2,54*	2,03*
Boendeområde				*		+
Centrum	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Fosie	1,31	0,44	1,02	0,64	0,77	0,70
Husie	0,56	0,45	0,98	0,60	0,53	0,58
Hylle	0,83	1,20	0,79	0,56	0,62	0,94
Kirseberg	1,09	1,40	2,22	1,30	1,30	0,87
Limhamn-Bunkeflo	0,25*	0,36+	0,47	0,45+	0,50	1,70
Oxie	0,73	0,81	0,65	0,28*	0,75	1,07
Rosengård	0,73	1,06	1,17	1,48	0,57	0,86
Södra innerstan	0,36	1,33	0,41	1,02	0,77	1,00
Västra innerstan	0,00	0,49	0,74	0,37	0,73	3,08+
<i>Pseudo R²</i>	12,7	11,4	9,5	17,7	15,2	16,1

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Tabell B.2.3.a. Malmö, högstadiet 2019. Vad man gör på bibliotek i relation till social bakgrund. Resultat från binär logistisk regression – signifikansnivå, oddskvoter samt förklaringsgrad – efter kön.

Variabel	Lånar böcker		Pluggar		Träffar kompisar	
	K	Tj	K	Tj	K	Tj
<i>Familjekonstellation</i>						
Båda föräldrar	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Växelvis	0,94	0,75	0,75	1,07	1,75	1,25
Ensam mamma	1,37	0,95	0,88	1,49	1,62	0,87
Ensam pappa	>100	0,71	2,51	0,44	2,86	0,92
En förälder + ann. vux.	0,75	0,88	0,81	0,61	2,66	0,83
<i>Förtroende för föräldrar</i>	*					
Ingen	0,32**	0,69	0,63	1,46	0,39*	1,66+
En	0,97	0,87	0,74	0,68	0,92	1,01
Båda	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
<i>Socioekonomisk bakgrund</i>						
Hög	3,86	1,73	0,58	1,94	1,08	0,94
Ganska hög	1,22	1,24	1,03	1,26	0,70	0,87
Medel	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Ganska låg	1,85	1,00	0,39*	1,65+	1,48	1,20
Låg	1,25	0,91	0,40	0,92	1,47	1,06
<i>Svensk/utländsk bakgrund</i>		**	*		+	
Svensk	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Svag inv. Bakgrund	0,78	0,53+	1,73	1,14	1,32	1,44
Andra gen. inv.	1,05	1,39	3,99**	1,19	3,22*	1,81+
Första gen. inv.	2,16	2,08*	3,31*	2,02*	1,98	1,91*
Boendeområde						
Centrum	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Fosie	0,63	0,80	0,52	1,12	0,76	1,43
Husie	0,24+	0,87	0,27	0,57	0,87	1,50
Hylle	0,67	1,02	0,81	0,73	1,04	1,24
Kirseberg	0,25*	0,55	0,74	0,85	0,69	0,81
Limhamn-Bunkeflo	0,52	1,12	0,24*	0,93	1,10	1,27
Oxie	0,35	1,19	0,84	0,52	1,32	1,17
Rosengård	0,62	1,13	0,67	0,63	0,71	0,89
Södra innerstan	1,12	0,60	0,63	0,83	1,58	1,04
Västra innerstan	0,14*	1,02	0,82	1,70	0,17	3,00*
<i>Pseudo R²</i>	19,1	7,8	20,4	6,9	20,1	5,9

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Tabell B.2.3.b. Malmö, högstadiet 2019. Vad man gör på bibliotek i relation till social bakgrund. Resultat från binär logistisk regression – signifikansnivå, oddskvoter samt förklaringsgrad – efter kön.

Variabel	Lånar film/musik		Lånade TV./dator-spel		Använder dator	
	K	Tj	K	Tj	K	Tj
<i>Familjekonstellation</i>						
Båda föräldrar	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Växelvis	1,99	0,43	1,67	1,01	2,78+	0,57
Ensam mamma	0,97	1,40	0,74	0,00	1,38	0,99
Ensam pappa	6,96	8,30*	4,36	5,03	5,62	1,02
En förälder + ann. vux.	0,00	1,74	0,00	0,95	0,00	1,34
<i>Förtroende för föräldrar</i>						
Ingen	1,56	1,57	1,76	1,26	0,82	0,42
En	1,04	0,96	0,27	0,48	0,34	0,97
Båda	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
<i>Socioekonomisk bakgrund</i>						
Hög	0,00	0,00	0,0	0,00	0,00	0,00
Ganska hög	1,34	0,56	0,42	1,05	0,45	0,55
Medel	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Ganska låg	1,36	0,79	1,23	0,69	0,88	1,04
Låg	0,82	0,41	0,30	1,14	0,75	1,42
<i>Svensk/utländsk bakgrund</i>				+	+	**
Svensk	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Svag inv. Bakgrund	2,47	0,98	1,37	0,86	2,01	1,67
Andra gen. inv.	3,46	1,87	1,11	2,84	3,81*	3,71*
Första gen. inv.	3,32+	4,61**	2,85+	6,76*	4,54*	5,79**
Boendeområde						
Centrum	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Fosie	0,35	1,36	0,58	0,40	0,23	0,62
Husie	0,00	1,00	0,81	1,42	0,28	0,58
Hylle	0,29	0,88	0,61	1,05	0,81	0,80
Kirseberg	0,55	0,69	0,44	0,00	0,40	0,38
Limhamn-Bunkeflo	0,87	1,00	0,70	0,83	1,10	0,23*
Oxie	0,75	1,93	0,52	1,04	0,52	0,00
Rosengård	0,76	0,62	0,74	1,36	0,35	0,30*
Södra innerstan	1,21	2,62	2,22	3,05	0,68	0,59
Västra innerstan	0,46	1,13	0,50	0,00	1,45	1,17
<i>Pseudo R²</i>	17,7	13,6	19,2	23,4	19,2	17,3

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Tabell B.2.3.c. Malmö, högstadiet 2019. Vad man gör på bibliotek i relation till social bakgrund. Resultat från binär logistisk regression – signifikansnivå, oddskvoter samt förklaringsgrad – efter kön.

Variabel	Läser böcker	
	K	Tj
<i>Familjekonstellation</i>		
Båda föräldrar	1.00	1.00
Växelvis	0,9	0,91
Ensam mamma	0,66	1,18
Ensam pappa	3,05	0,26
En förälder + ann. vux.	0,16	1,09
<i>Förtroende för föräldrar</i>		**
Ingen	0,44+	0,50*
En	0,74	0,34**
Båda	1.00	1.00
<i>Socioekonomisk bakgrund</i>		
Hög	0,69	1,89
Ganska hög	1,07	0,77
Medel	1.00	1.00
Ganska låg	0,89	1,34
Låg	1,54	1,48
<i>Svensk/utländsk bakgrund</i>	*	**
Svensk	1.00	1.00
Svag inv. Bakgrund	1,98	0,90
Andra gen. inv.	3,95**	1,70
Första gen. inv.	2,68*	2,85**
Boendeställe		*
Centrum	1.00	1.00
Fosie	0,64	1,97
Husie	0,21+	0,93
Hylle	0,45	1,77
Kirseberg	0,48	0,87
Limhamn-Bunkeflo	0,25*	1,41
Oxie	0,63	2,19
Rosengård	0,53	0,84
Södra innerstan	0,53	1,52
Västra innerstan	0,29	4,80**
<i>Pseudo R²</i>	<i>18,1</i>	<i>16,1</i>

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Tabell B.2.4.a. Helsingborgs gymnasium 2018. Vad man gör på bibliotek i relation till social bakgrund. Resultat från binär logistisk regression – signifikansnivå, oddskvoter samt förklaringsgrad – efter kön.

Variabel	Lånar böcker		Pluggar		Träffar kompisar	
	K	Tj	K	Tj	K	Tj
<i>Familjekonstellation</i>						
Båda föräldrar	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Växelvis	0,36	0,00	0,72	0,00	0,46	0,00
Ensam mamma	0,31	0,00	0,69	0,00	0,52	0,00
Ensam pappa	0,09+	0,00	0,63	0,00	0,24	0,00
Mamma + ann. vux.	0,23	1,32	2,12	0,00	1,48	0,00
Ensam	0,39	2,04	0,72	1,14	0,42	1,42
<i>Förtroende för föräldrar</i>						
Ingen	1,67	0,61	1,25	0,88	1,62	1,118
En	1,98	1,06	0,54	1,40	0,60	1,22
Båda	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
<i>Socioekonomisk bakgrund</i>						
Hög	3,19	>100	2,13	>100	2,54	0,49
Ganska hög	1,48	0,97	0,45*	0,68	0,87	0,73
Medel	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Ganska låg	1,13	1,18	0,76	1,22	2,56*	1,13
Låg	9,66*	1,39	1,12	0,73	3,10	1,20
<i>Svensk/utländsk bakgrund</i>						
Svensk	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Svag inv. Bakgrund	2,34	0,59	0,32*	0,66	0,72	0,93
Andra gen. inv.	1,27	0,52	0,38	0,33	0,87	1,62
Första gen. inv.	0,85	0,38	1,03	0,51	1,24	1,10
<i>Pseudo R²</i>	<i>14,4</i>	<i>11,1</i>	<i>13,9</i>	<i>11,1</i>	<i>14,1</i>	<i>11,4</i>

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Tabell B.2.4.b. Helsingborgs gymnasium 2018. Vad man gör på bibliotek i relation till social bakgrund. Resultat från binär logistisk regression – signifikansnivå, oddskvoter samt förklaringsgrad – efter kön.

Variabel	Lånar film/musik		Lånat tv-spel		Använder dator	
	K	Tj	K	Tj	K	Tj
<i>Familjekonstellation</i>						
Båda föräldrar	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Växelvis	0,25+	0,00	0,28	0,00	0,49	0,00
Ensam mamma	0,42	0,00	0,39	0,00	0,52	0,00
Ensam pappa	0,22	0,00	0,19	0,00	0,43	0,00
En förälder + ann. vux.	0,52	0,00	0,47	0,00	1,31	0,00
Ensam	0,45	1,42	0,67	0,00	0,41	0,00
<i>Förtroende för föräldrar</i>						
Ingen	1,05	0,29	1,08	0,60	1,37	0,54
En	0,99	1,12	1,25	1,07	0,98	1,05
Båda	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
<i>Socioekonomisk bakgrund</i>						
Hög	9,65*	1,24	8,83*	2,52	6,69+	1,83
Ganska hög	1,03	0,75+	0,97	0,34	1,13	0,56
Medel	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Ganska låg	0,62	1,01	0,74	0,84	0,83	1,43
Låg	1,56	1,87	1,44	2,19	2,01	1,58
<i>Svensk/utländsk bakgrund</i>						
Svensk	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Svag inv. Bakgrund	0,74	0,33*	0,72	0,37+	0,50	0,29*
Andra gen. inv.	0,37	0,76	0,47	0,78	0,31+	0,57
Första gen. inv.	0,67	0,32+	0,74	0,46	0,85	0,29*
<i>Pseudo R²</i>	15,2	18,5	12,4	16,5	12,9	18,5

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Tabell B.2.4.c. Helsingborgs gymnasium 2018. Vad man gör på bibliotek i relation till social bakgrund. Resultat från binär logistisk regression – signifikansnivå, oddskvoter samt förklaringsgrad – efter kön.

Variabel	Läser böcker	
	K	Tj
<i>Familjekonstellation</i>		
Båda föräldrar	1,00	1,00
Växkelvis	0,30	0,00
Ensam mamma	0,63	0,00
Ensam pappa	0,29	0,00
En förälder + ann. vux.	1,51	0,00
Ensam	0,47	0,00
<i>Förtroende för föräldrar</i>		
Ingen	1,42	0,41
En	1,10	1,22
Båda	1,00	1,00
<i>Socioekonomisk bakgrund</i>		
Hög	6,98+	0,62
Ganska hög	1,22	0,44
Medel	1,00	1,00
Ganska låg	0,97	1,06
Låg	1,44	1,98
<i>Svensk/utländsk bakgrund</i>		
Svensk	1,00	1,00
Svag inv. Bakgrund	1,48	0,53
Andra gen. inv.	0,83	0,76
Första gen. inv.	1,26	0,30*
<i>Pseudo R²</i>	<i>10,8</i>	<i>13,8</i>

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.